

รูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการ พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดตราด*

THE MODEL FOR SANGHA ADMINISTRATION ACCORDING TO THE BUDDHIST AFFAIRS REFORM STRATEGY OF THE SANGHA IN TRAT PROVINCE

พระราชวรธรรมคณี (บังคม รกขิตธมโม)

Phra Rajvajiradhammaganee (Bangkom Rakkitadhammo)

วัดบางปรือ จังหวัดตราด

Bang Pru Temple, Trat Province

Corresponding Author E-mail: 6401104008@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดตราด 2. ศึกษากระบวนการบริหารการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดตราด และ 3. นำเสนอรูปแบบการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดตราด การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 25 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ 12 รูปหรือคน โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปของการบริหารการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดตราดมีทั้งจุดแข็ง ได้แก่ ผู้นำและบุคลากรที่มีความสามารถ ระบบการบริหารจัดการที่เป็นระบบ การทำงานเป็นทีม และการยึดหลักพระธรรมวินัย และจุดอ่อน ได้แก่ การขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและงบประมาณ โครงสร้างการบริหารที่เป็นลำดับชั้นสูง และการขาดการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. กระบวนการบริหารการปกครองเป็นระบบและครอบคลุม ตั้งแต่การวางแผน การจัดองค์กร การบริหารบุคคล การอำนวยการ และการกำกับดูแล โดยมีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมและการบริหารจัดการสมัยใหม่ควบคู่กัน 3. รูปแบบการบริหารการปกครองตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปได้เสนอแนวทางการสร้างความมั่นคงทางพระพุทธศาสนา การยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ และการบริหารทรัพยากร

* Received October 15, 2024; Revised November 15, 2024; Accepted November 15, 2024

อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน ควบคู่ไปกับการรักษาหลักพระธรรมวินัยและบทบาทของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย

คำสำคัญ: การบริหารการปกครองคณะสงฆ์; ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา; คณะสงฆ์จังหวัดตราด

Abstract

This research article aimed: 1. To study the general conditions of Sangha administration in Trat Province, 2. To examine the administrative processes of the Sangha in Trat Province, and 3. To propose an administrative model for the Sangha based on the Buddhist affairs reform strategy in Trat Province. The study employed qualitative research methodology, collected data through in-depth interviewing 25 key informants and 12 participants in focus group discussion. Data was analyzed by descriptive interpretation.

The research results were found that: 1. The general conditions of the Sangha administration in Trat Province had both strengths, including capable leaders and personnel, a systematic management system, teamwork, and adherence to the Dharma and Vinaya principles, and weaknesses, including lack of specialized personnel and budget, a high hierarchical administrative structure, and lack of effective use of information technology. 2. The administrative process was systematic and comprehensive, from planning, organizing, personnel management, directing, and monitoring, with the application of Buddhist principles and modern management together. 3. The model of administration according to the reform strategy proposed guidelines for creating stability in Buddhism, upgrading internal management processes, developing a Buddhist learning organization, and managing resources efficiently, focusing on adapting to the current social context while maintaining the principles of Dharma and Vinaya and the role of Buddhism in Thai society.

Keywords: Sangha Administration; Buddhist Reform Strategy; Sangha of Trat Province

บทนำ

การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้มแข็ง และการดำรงอยู่อย่าง มั่นคงของพระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ถือเป็นตัวแทนสำคัญของพระพุทธเจ้า ทำหน้าที่ในการปฏิบัติภารกิจเผยแผ่ สืบสาน และถ่ายทอดพระธรรมคำสอนที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้ เพื่อให้ผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาได้นำพระธรรมคำสอนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม (พระครูโพธิจิตติคุณ (กิตติพงษ์ สุปลโย), 2561) การบริหารกิจการคณะสงฆ์ หรือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนายึดหลักการปกครองตามพระธรรมวินัยและใช้กฎหมายหรืออำนาจรัฐเป็นหลักสนับสนุน คราวใดเมื่อเกิดความไม่เรียบร้อยขึ้นในคณะสงฆ์จนเป็นเหตุขัดข้อง และจำเป็นต้องพึ่งรัฐโดยอาศัยอำนาจรัฐมาช่วยจัดการแก้ปัญหา ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ทรงตราพระราชบัญญัติการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนารัตนโกสินทร์ศก 121 เพื่อถวายอำนาจรัฐ ช่วยจัดระบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาขึ้นเป็นครั้งแรก ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ 6 ได้ทรงยกเลิกพระราชบัญญัติฉบับแรก และทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 ขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้เพื่อจัดระบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาใหม่ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองฝ่าย อาณาจักร ในสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงตราพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เพื่อเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาและเป็นหลักจัดระเบียบการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้วย ต่อมามีการกำหนดให้มหาเถรสมาคมเป็นผู้ออกข้อบังคับวางระเบียบ ออกคำสั่งมีมติและออกประกาศโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย (เฉลิมพล โสมอินทร์, 2546) ต่อมามีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ขึ้นในปี พ.ศ. 2561 (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561, 2561)

ปัจจุบันแม้องค์กรคณะสงฆ์จะมีรูปแบบโครงสร้างการปกครองก็ตาม แต่การปกครองคณะ สงฆ์ได้รับผลกระทบจากสภาพสังคมที่มีความเจริญ มีการพัฒนาด้านเทคโนโลยีมากขึ้น ที่ผ่านมา แม้ว่าคณะสงฆ์จะมีการปรับตัวตามสถานการณ์ปัจจุบันแล้วก็ตาม แต่คณะสงฆ์ก็ยังประสบปัญหาใน หลายๆ ด้าน ทั้งด้านปัญหาของคณะสงฆ์ที่เกิดจากพระสงฆ์เองเป็นผู้ประพฤติดิฉิล ผิดพระธรรม วินัย ประพฤติย่อหย่อนพระธรรมวินัย เน้นพัฒนาด้านวัตถุมากกว่าด้านจิตใจ ทำให้พระย่อหย่อน ในทางประพฤติปฏิบัติ สิ่งยั่วยวนมี

มากขึ้น ผู้ที่เข้ามาบวชก็มีปัญหา ส่วนพระเก่าก็ขาดการสำรวจ ขาด ความรับผิดชอบ ไม่ได้ใช้หลักพระธรรมวินัยในการแก้ปัญหา ไม่มีการตรวจสอบประวัติผู้บวชอย่างชัดเจนก่อนบวช เมื่อบวชแล้วก็ไม่ได้เอาใจใส่สัทธิวิหาริก บวชแล้วปล่อยปละละเลย ทำให้ย่อหย่อนในการศึกษาและปฏิบัติภาวนา ถูกลัทธิบริโภคนิยมหรือทุนนิยมครอบงำ เน้นพุทธพาณิชย์ ประพัตินอกพระธรรมวินัยและการสอนธรรม มีการบิดเบือนหรือเพิ่มเติมแนวคิดใหม่ลงไปในคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อแสวงหาผลกำไร ทำให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธาต่อพระสงฆ์ ในภาพรวมมีประเด็นหลัก 2 ประการ คือ 1. ความเสียหายที่เกิดจากพฤติกรรมปฏิบัติส่วนตัวของพระสงฆ์ที่ไม่สวยงาม ไม่เหมาะสม และ 2. ความเสียหายด้านหลักการหรือการตีความหลักธรรมคำสอนที่ผิดไปจากพระธรรมวินัย (พระมหาวิระชาติ โปธา, 2564) สำหรับปัญหาด้านการขาดประสิทธิภาพในการปกครอง เนื่องจากคณะสงฆ์มีการบริหารแบบการรวมอำนาจอยู่ที่ศูนย์กลาง ทำให้ถูกมองว่าเป็นช่องทางแห่งความไม่สุจริต เป็นระบบที่ไม่โปร่งใสเนื่องจากไม่มีการเปิดเผยข้อมูลและตรวจสอบได้ยาก ส่วนปัญหาด้านโครงสร้างการปกครอง ของคณะสงฆ์ เกิดจากไม่มีการปรับโครงสร้างการบริหารให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ส่วนด้านโครงสร้างการปกครอง คณะสงฆ์มีการปกครองแบบรวมศูนย์ ไม่มีการกระจายอำนาจทางการปกครอง ขาดหลักธรรมาภิบาล ไม่มีระบบการตรวจสอบอย่างจริงจัง ขาดประสิทธิภาพในการดำเนินกิจการ คณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ถูกครอบงำด้วยอำนาจรัฐ เนื่องจากมีการนำระบอบราชการมาใช้ในการปกครองคณะสงฆ์ตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา และที่สำคัญคณะสงฆ์ไม่มีหน่วยงานปกครองที่ถาวร ด้านปัญหาภายนอกองค์กร ได้แก่ การแทรกแซงด้านกฎหมาย (พระมหาสัณญา ขนติธมโม (ตรีสวัสดิ์), 2561) นอกจากนี้แล้วยังถูกคุกคามจากศาสนิกอื่นที่เข้ามาเพื่อทำลายด้วยเหตุของชาติพันธุ์และลัทธิศาสนา เช่น การทำลายภาพลักษณ์และชื่อเสียงของพระสงฆ์โดยใช้สตรีเข้ามาทำลาย การปลอมตัวเข้ามาบวชและทำผิดพระธรรมวินัย

ปัญหาดังกล่าวข้างต้นเป็นสิ่งที่องค์กรคณะสงฆ์จะต้องดำเนินการแก้ไขเพื่อปฏิรูปพระพุทธศาสนาให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อความเจริญก้าวหน้าของ พระพุทธศาสนา โดยใช้ปัจจัย 3 ประการ ในการปฏิรูปพระพุทธศาสนา อันได้แก่ 1. กฎหมายแผ่นดิน 2. พระวินัย และ 3. จาริต (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2558) ทั้งนี้เพราะการปฏิรูปพระพุทธศาสนาต้องเริ่มต้นจากการตราและปรับปรุง แก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับภิกษุสงฆ์ให้มีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัย ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการ บทบาทหน้าที่และอำนาจขององค์กรภิกษุสงฆ์ ได้แก่ มหาเถรสมาคม เจ้าคณะหน เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสให้มีการปกครองภิกษุสงฆ์ถูกต้องตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด มีการลงโทษภิกษุสงฆ์ที่ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย

อย่างจริงจัง มีการคัดกรองเพศฆราวาสที่จะเข้าอุปสมบทเป็นเพศบรรพชิตอย่างมีคุณภาพ และเหมาะสม ทั้งหมดนี้เป็นปัญหาที่จะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม (วิทยุ ทรายอ่อน, 2559)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าหาก ปัญหาดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรมจะก่อให้เกิดปัญหาในการปกครองคณะ สงฆ์มากมาย ทั้งปัญหายภายในที่เป็นเรื่องของโครงสร้างการบริหารที่ไม่มีการกระจายอำนาจ การปกครอง ปัญหาบุคลากรขาดความรู้ความสามารถ ขาดหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ใน การปกครองคณะสงฆ์โดยตรง พระสงฆ์ประพฤติผิดพระธรรมวินัย หรือปัญหายภายนอกที่ เกิดจากทัศนคติของศาสนิกในศาสนาอื่นด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการ ปกครองคณะสงฆ์ตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาจังหวัดตราด ทั้งนี้เพื่อ แสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา อุปสรรคในการปกครองคณะสงฆ์ ปรับปรุงและพัฒนา กระบวนการปกครองคณะสงฆ์ตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะ สงฆ์จังหวัดตราด และนำเสนอรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ตามยุทธศาสตร์การปฏิรูป กิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดตราด ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้ง นี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ด้านการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และสืบต่อพระพุทธศาสนาให้ยาวนานสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดตราด
2. เพื่อศึกษากระบวนการบริหารจัดการการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดตราด
3. เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ตามยุทธศาสตร์การปฏิรูป กิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดตราด

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยดำเนินการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการใช้แบบ เจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้องกับการวิจัย จำนวน 25 รูปหรือคน แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1

กลุ่มผู้กำหนดนโยบาย กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้สนับสนุน กลุ่มที่ 4 กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กลุ่มที่ 5 กลุ่มนักวิชาการ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interviews) จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยกำหนดประเด็นคำถามตามวัตถุประสงค์ในแต่ละข้อ และกำหนดหัวข้อการสัมภาษณ์เป็นข้อ ๆ สามารถที่จะสัมภาษณ์เจาะลึกเพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 5 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดตราด ตอนที่ 3 บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดตราด ตอนที่ 4 บทสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดตราด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา บทความวิชาการ บทความวิจัย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดตราด

4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้ 1. ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ 2. ประสานงานผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อชี้แจงรายละเอียด วัตถุประสงค์ และขั้นตอนการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งทำการนัดวัน เวลา และสถานที่เพื่อทำการสัมภาษณ์ 3. จัดส่งเอกสารแบบสัมภาษณ์ให้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ล่วงหน้าอย่างน้อย 7 วัน 4. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนดนัดไว้จนครบทุกประเด็นโดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึก บันทึกภาพ และการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ 5. นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาข้อมูลทั้งในเชิงเอกสาร และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยมุ่งเน้นการสรุปตาม

สาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นของวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของการบริหารการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดตราดแสดงให้เห็นถึงความซับซ้อนและความท้าทายในการดำเนินงานขององค์กรทางศาสนาในบริบทสังคมปัจจุบัน โดยคณะสงฆ์มีจุดแข็งที่สำคัญคือการมีผู้นำและบุคลากรที่มีความสามารถ โดยเฉพาะเจ้าคณะจังหวัดและพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ซึ่งมีวิสัยทัศน์และความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการ นอกจากนี้ ยังมีระบบการบริหารจัดการองค์กรที่ชัดเจนเป็นระบบ และมีการกระจายอำนาจ ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การทำงานเป็นทีมที่เข้มแข็งและการยึดหลักพระธรรมวินัยในการบริหารช่วยสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาจากพุทธศาสนิกชน อีกทั้งยังมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกและการประชาสัมพันธ์ผลงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและการสนับสนุนจากสังคม อย่างไรก็ตาม คณะสงฆ์ยังเผชิญกับจุดอ่อนที่สำคัญ ได้แก่ การขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและงบประมาณในการพัฒนา โครงสร้างการบริหารที่เป็นลำดับขั้นสูงทำให้เกิดความล่าช้าในการตัดสินใจ การขาดการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ รวมถึงการขาดระบบการติดตามประเมินผลและการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ ในด้านโอกาส คณะสงฆ์สามารถพัฒนาได้จากการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมและการพัฒนาหลักสูตรอบรมพระสังฆาธิการให้ทันสมัย การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการและเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ ตลอดจนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธและการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด อย่างไรก็ตาม คณะสงฆ์ยังต้องเผชิญกับอุปสรรคสำคัญ ได้แก่ การขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและพระภิกษุสงฆ์รุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถ ความไม่สอดคล้องระหว่างกฎระเบียบของคณะสงฆ์กับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพระหว่างคณะสงฆ์กับชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงความท้าทายในการรักษาศรัทธาและความเลื่อมใสของประชาชนในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากการวิเคราะห์นี้ นำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาระบบการศึกษาและฝึกอบรมสำหรับพระสงฆ์ให้ทันสมัยและตอบสนองความต้องการของสังคม การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการและเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐเพื่อพัฒนากิจการพระพุทธศาสนา และการพัฒนาระบบการ

บริหารจัดการทรัพยากรและการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพและโปร่งใส ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารคณะสงฆ์สามารถปรับตัวและตอบสนองต่อความท้าทายในยุคปัจจุบัน ตลอดจนรักษาบทบาทสำคัญของพระพุทธศาสนาในการพัฒนาจิตใจและสังคมไทยอย่างยั่งยืนต่อไป

2. กระบวนการบริหารการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดตราดมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและครอบคลุมในทุกมิติ โดยเริ่มจากการวางแผนที่มีการประเมินสถานการณ์ปัจจุบัน วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาที่เหมาะสม เน้นการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ในด้านต่างๆ และกำหนดแผนงานที่ครอบคลุมทั้งการทูลบำรุงพระพุทธศาสนา การเผยแผ่ การสาธารณสงเคราะห์ และการศึกษาสงเคราะห์ ในด้านการจัดองค์กร มีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน โดยมีเจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้นำสูงสุด มีการแบ่งงานออกเป็นฝ่ายต่างๆ และนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการข้อมูลและการสื่อสาร มีการจัดตั้งศูนย์ประสานงาน ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศ และกองทุนสนับสนุนกิจการคณะสงฆ์ ส่วนการจัดหาบุคลากรมีกระบวนการคัดเลือกและสรรหาที่เป็นระบบ มีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง มีระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและเป็นธรรม ส่งเสริมความก้าวหน้าในสายอาชีพและสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ในด้านการอำนวยการ มีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมและการบริหารจัดการสมัยใหม่ควบคู่กัน นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการสื่อสารและบริหารจัดการ ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ให้ความสำคัญกับการจัดการความรู้ และการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน รวมถึงส่งเสริมการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม สำหรับการกำกับดูแล มีการจัดประชุมประจำเดือนเพื่อติดตามความก้าวหน้าและแก้ไขปัญหา มีระบบการจัดการด้านการเงินและทรัพย์สินที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ มีการกำกับดูแลด้านพฤติกรรมและวินัยของพระภิกษุสามเณร ส่งเสริมการศึกษาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมถึงการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ กระบวนการบริหารการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดตราดนี้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการพัฒนาและยกระดับการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ ทันสมัย และตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและชุมชนอย่างรอบด้าน โดยยังคงยึดมั่นในหลักพุทธธรรมและบทบาทสำคัญของวัดในฐานะศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งนับเป็นแนวทางที่น่าสนใจในการบริหารจัดการองค์กรทางศาสนาในยุคปัจจุบัน

3. รูปแบบการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดตราด ได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาที่ครอบคลุมหลายมิติ โดยมุ่งเน้นการสร้าง ความมั่นคงทางพระพุทธศาสนา การยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ และการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านการสร้างความมั่นคง มีการเสนอให้ส่งเสริมการศึกษาพระ

ปรียัติธรรมอย่างเข้มข้น พัฒนาระบบการปกครองให้โปร่งใส ส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และปรับปรุงหลักสูตรการเผยแผ่ให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน ส่วนการยกระดับการบริหารจัดการ เน้นการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดเก็บข้อมูล การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารระดับจังหวัด การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ และการพัฒนาระบบติดตามประเมินผล ในแง่ของการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีการเสนอให้สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ภายในวัด ปรับโครงสร้างการบริหารให้ยืดหยุ่น นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารและเผยแผ่ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา รวมถึงการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ให้ทันสมัย ด้านการบริหารทรัพยากร มีการเสนอให้พัฒนาการจัดการทรัพยากรทางการเงินให้มีประสิทธิภาพ พัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ลงทุนในเทคโนโลยีที่จำเป็น จัดทำระบบฐานข้อมูลและการจัดการความรู้ ตลอดจนสร้างความร่วมมือกับภาคประชาชนและพุทธศาสนิกชน นอกจากนี้ ยังมีการเสนอให้พัฒนาทักษะการสื่อสารและการถ่ายทอดธรรมะของพระภิกษุสงฆ์ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัดและหน่วยงานภายนอก พัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสงฆ์ และส่งเสริมการทำงานเป็นทีมระหว่างพระสงฆ์รุ่นเก่าและรุ่นใหม่ ทั้งนี้ การปฏิรูปดังกล่าวมุ่งเน้นการปรับตัวให้เข้ากับบริบทสังคมปัจจุบัน โดยยังคงรักษาหลักพระธรรมวินัยและบทบาทสำคัญของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย การดำเนินการตามแนวทางเหล่านี้จะช่วยยกระดับการบริหารจัดการคณะสงฆ์ให้มีความเข้มแข็ง สามารถรับมือกับความท้าทายในยุคปัจจุบัน และสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาจากประชาชน อันจะนำไปสู่การธำรงรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของการบริหารการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดตราด ผลการวิจัยพบว่า การบริหารการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดตราดมีทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนที่สำคัญ โดยจุดแข็งที่โดดเด่นคือการมีผู้นำและบุคลากรที่มีความสามารถ โดยเฉพาะเจ้าคณะจังหวัดและพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ซึ่งมีวิสัยทัศน์และความเชี่ยวชาญในการบริหารจัดการสอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดวรเมศร์ นาควโร (ยิ้มกรุง) (2559) เรื่อง รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท พบว่า จุดแข็งของการบริหารจัดการวัดคือการมีการบริหารจัดการเป็นเอกภาพภายใต้การปกครองคณะสงฆ์ของเจ้าคณะระดับต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม จุดอ่อนที่สำคัญคือการขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและงบประมาณในการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดธีรภัทร์ นาสีโล (นาคกลั่น) (2564) เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี พบว่า จุดอ่อนของการบริหารจัดการวัดคือการขาดแคลน

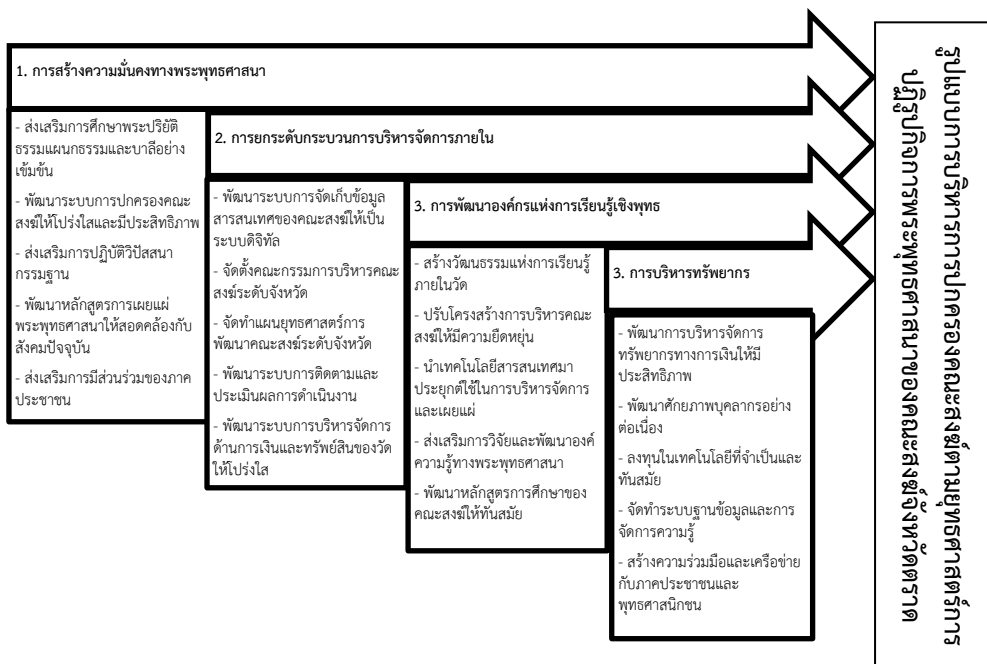
บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและขาดการสนับสนุนงบประมาณ นอกจากนี้ ยังพบว่า โครงสร้างการบริหารที่เป็นลำดับขั้นสูงทำให้เกิดความล่าช้าในการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของพระศรีสังฆญาณมุนี (สุมินทร์ ยติโกโร) (2562) เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า เสนอให้เพิ่มประชากรผู้ศึกษาพระธรรมและพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ อย่างไรก็ตาม คณะสงฆ์ยังต้องเผชิญกับอุปสรรคสำคัญ เช่น การขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและพระภิกษุสงฆ์รุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถ

2. กระบวนการบริหารการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดตราด ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการบริหารการปกครองคณะสงฆ์จังหวัดตราดมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบและครอบคลุมในทุกมิติ โดยเริ่มจากการวางแผนที่มีการประเมินสถานการณ์ปัจจุบัน วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาที่เหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของพระครูวิสุทธิสีกาภวิวัฒน์ (เมธาภวิวัฒน์ จูติโก) และคณะ (2563) เรื่อง การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี เสนอว่า การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ต้องมีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผล ในด้านการจัดองค์กร มีโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน โดยมีเจ้าคณะจังหวัดเป็นผู้นำสูงสุด มีการแบ่งงานออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ และนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการข้อมูลและการสื่อสาร สอดคล้องกับงานวิจัยของมนตรีธัช ยานันท์บุญศิริ (2564) เรื่อง ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พบว่า การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดมีโครงสร้างการบริหารชัดเจน ไม่ซับซ้อนง่ายต่อการกำกับดูแล ในส่วนของการจัดหาบุคลากรมีกระบวนการคัดเลือกและสรรหาที่เป็นระบบ มีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง มีระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและเป็นธรรม ส่งเสริมความก้าวหน้าในสายอาชีพและสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระมหาวีระชาติ โปธา และคณะ (2564) เรื่อง รูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย): คณะสงฆ์เขตภาคกลาง พบว่า เสนอให้มีการพัฒนาคณะในองค์กรโดยใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 ในด้านการอำนวยการ มีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมและการบริหารจัดการสมัยใหม่ควบคู่กัน นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการสื่อสารและบริหารจัดการ ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

3. รูปแบบการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดตราด ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดตราด มุ่งเน้นการสร้าง ความมั่นคงทางพระพุทธศาสนา การยกระดับกระบวนการบริหาร

จัดการภายใน การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ และการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของพระครูวิสุทธิสัทธาภิวัฒน์ (เมธาภิวัฒน์ จิตฺโก) และคณะ (2557) เรื่อง การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี พบว่า แนวทางการขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาในลักษณะคล้ายคลึงกัน ในด้านการสร้างความมั่นคง มีการเสนอให้ส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมอย่างเข้มข้น พัฒนาระบบการปกครองให้โปร่งใส ส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และปรับปรุงหลักสูตรการเผยแผ่ให้สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน สอดคล้องกับแนวคิดของพระศรีสัจญาณมุนี (สมินทร์ ยติโกโร) (2562) เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า เสนอให้สร้างความมั่นคงทางด้านพระพุทธศาสนาและเพิ่มประชากรผู้ศึกษาพระธรรม ส่วนการยกระดับการบริหารจัดการ เน้นการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดเก็บข้อมูล การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารระดับจังหวัด การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ และการพัฒนาระบบติดตามประเมินผล

องค์ความรู้การวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 พบว่า รูปแบบการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดตราดมีเป้าหมายในการพัฒนาและ

ปรับปรุงการดำเนินงานของคณะสงฆ์ให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้านหลัก ดังนี้

1. การสร้างความมั่นคงทางพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นการเสริมสร้างรากฐานทางพระพุทธศาสนาให้แข็งแกร่ง ผ่านการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและบาลี การพัฒนาระบบการปกครองคณะสงฆ์ให้โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และการพัฒนาหลักสูตรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับพระพุทธศาสนาในระยะยาว

2. การยกระดับกระบวนการบริหารจัดการภายใน เน้นการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการพัฒนาระบบการจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศของคณะสงฆ์ให้เป็นระบบดิจิทัล การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารคณะสงฆ์ระดับจังหวัด การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะสงฆ์ระดับจังหวัด การพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน รวมถึงการพัฒนาระบบการบริหารจัดการด้านการเงินและทรัพย์สินของวัดให้มีความโปร่งใส

3. การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้เชิงพุทธ มุ่งสู่การเป็นองค์กรที่มีการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยการสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ภายในวัด การปรับโครงสร้างการบริหารคณะสงฆ์ให้มีความยืดหยุ่น การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการและเผยแผ่ การส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ให้ทันสมัยและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม

4. การบริหารทรัพยากรในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา เน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า โดยการพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรทางการเงิน การพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง การลงทุนในเทคโนโลยีที่จำเป็นและทันสมัย การจัดทำระบบฐานข้อมูลและการจัดการความรู้ รวมถึงการสร้างความร่วมมือและเครือข่ายกับภาคประชาชนและพุทธศาสนิกชน เพื่อระดมทรัพยากรและความร่วมมือในการขับเคลื่อนกิจการพระพุทธศาสนา

ยุทธศาสตร์ทั้ง 4 ด้านนี้มีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกัน มุ่งหวังให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดตราดมีความเข้มแข็ง ทันสมัย และสามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยยังคงรักษาหลักการและแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาไว้อย่างมั่นคง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์ควรกำหนดนโยบายในการพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการสร้างพระสังฆาธิการรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต
2. ควรมีนโยบายในการปรับโครงสร้างการบริหารให้มีความยืดหยุ่นมากขึ้น ลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน และกระจายอำนาจการตัดสินใจไปสู่ระดับปฏิบัติการมากขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดทำแผนพัฒนาบุคลากรระยะยาว โดยเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการบริหารจัดการในยุคดิจิทัล เช่น ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การบริหารจัดการสมัยใหม่ และการสื่อสารในยุคดิจิทัล
2. พัฒนาระบบฐานข้อมูลกลางของคณะสงฆ์ที่ทันสมัยและเชื่อมโยงกันทั่วประเทศ เพื่อให้การบริหารจัดการและการตัดสินใจเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารการปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดต่าง ๆ เพื่อค้นหาแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในวงกว้าง
2. ศึกษาผลกระทบของการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการคณะสงฆ์ ทั้งในแง่ประสิทธิภาพการทำงานและการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กร

เอกสารอ้างอิง

- เฉลิมพล โสมอินทร์. (2546). *ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุทรไพศาล.
- พระครูโพธิจิตตคุณ (กิตติพงษ์ สุปัญญา). (2561). *การบริหารกิจการคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธของคณะสงฆ์ภาค 3 (ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูวิสุทธิธานันท์คุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธิจาโร). (2557). *การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระครูวิสุทธิสีกาวัฒน์ (เมธาวัฒน์ จิตฺโต) และคณะ. (2563). การขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาการปกครองของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(1), 69-81.
- พระปลัดธีรภัทร์ นาสีโล (นาคกลั่น). (2564). รูปแบบการบริหารจัดการโครงการวัดประชา รัฐ สร้างสุข ของคณะสงฆ์จังหวัดปทุมธานี (ดุขฎิณิพนธ์พุทธศาสตร์ดุขฎิณิบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดวรเมศวร์ นาควโร (ยิ้มกรุง). (2559). รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการวัดที่ดีในจังหวัดชัยนาท ดุขฎิณิพนธ์พุทธศาสตร์ดุขฎิณิบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2558). การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา. พระนครศรีอยุธยา: เทียนวัฒนาพรินท์ติ้ง.
- พระมหาวิระชาติ โปธา และคณะ. (2564). รูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย): คณะสงฆ์เขตภาคกลาง. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์*, 22(2), 281-297.
- พระมหาสัณญา ขนติธมฺโม (ตรีสวัสดิ์). (2561). รูปแบบการปกครองสงฆ์ไทยในอนาคต. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(2), 711-728.
- พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561. (2561, 16 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนพิเศษ 40 ก. หน้า 1.
- พระศรีสัจญาณมุนี (สุมินทร์ ยติโกโร). (2562). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดชัยภูมิ (ดุขฎิณิพนธ์พุทธศาสตร์ดุขฎิณิบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มนตรีธัช ยานันท์บุญสิริ. (2564). ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุขฎิณิบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วิชาญ ทราโยอ่อน. (2559). ปฏิรูปและจรรโลงกิจการพระศาสนา. *วารสารสำนักวิชาการสำนักงานสภาผู้แทนราษฎร*, 1-7.